

Budsjettnemnda for jordbruket
17.04.2009

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2009
Beregninger basert på driftsgranskingene

INNHold	Side
1 INNLEDNING	5
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	6
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	8
3.1 Bygd på driftsgranskingene	8
3.2 Tilskuddsberegning	8
3.3 Registrert arbeid og kapital	8
3.4 Gjeldsandeler	9
3.5 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	9
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	10
4.1 Generelt	10
4.2 Arbeidsforbruk	10
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	10
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	11
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	11
5 PRODUKTIVITETSENDRINGER	13
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	13
5.2 Skift i produktivitetsutviklingen	15
5.3 Resultat av produktivitetsberegningene	15
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	17
6.1 Korn	17
6.2 Poteter	17
6.3 Melkeprisen	17
6.4 Kjøtt	17
6.5 Ull	18

6.6	Annet	18
7	TILSKUDD	19
7.1	Pristilskudd	19
7.1.1	Grunntilskudd	19
7.1.2	Distriktstilskudd melk	19
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	20
7.2	Driftstilskudd per foretak	21
7.3	Produksjonstilskudd per dyr	22
7.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	23
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	24
7.6	Areal - og kulturlandskapstilskudd	25
7.7	Tilskudd til dyr på beite	28
7.8	Bunnfradrag	28
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	29
8.1	Oversikt	29
8.2	Årgangsindekser	31
8.3	Leid arbeid	32
8.4	Tilskudd	32
9	BEREGNINGSGRUNDLAG	33
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	33
9.2	Økologisk melkeproduksjon	47
9.3	Samdrifter i melkeproduksjon	48
9.4	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	51

1 INNLEDNING

Referansebruksberegningene som legges fram i denne utredningen, er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er som tidligere bl.a. å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppgjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

2 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 27 referansebruk presentert i de to tabellene 1 og 2 nedenfor. I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt. I tillegg ble det i 2007 tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon som i sin helhet bygget på NILF-notat 2007-3 «Samdrifter i melkeproduksjon 2005». Dette kapitlet er i år oppdatert med de tilsvarende resultatene presentert i NILF-publikasjonen S-097-08 «Driftsgranskingar i jord- og skogbruk. Rekneskapsresultat 2007», NILF 2008.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskingene (tabell 2).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger.

Tabell 1. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2007
1	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	365
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	93
3	Sau. 133 vinterfôra sauer	Landet	95
4	Melkeproduksjon geit. 82 årsgaier	Landet	21
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn	Landet	39
6	Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn	Landet	13
7	Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn	Landet	14
8	Storfeslakt/ammeku. 18 ammekyr	Landet	47
9	Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterfôra sauer	Landet	23
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 85823 fjørfe-slakt	Landet	16

Tabell 2. Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2007
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	25
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	123
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	Landet	242
14	Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	Landet	40
15	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Østlandets flatbygder	30
16	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Østlandets andre bygder	64
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	20
18	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	38
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	67
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	78
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	68
22	Korn. <400 dekar korn (236 dekar korn)	Østlandet	61
23	Korn. >400 dekar korn (673 dekar korn)	Østlandet	20
24	Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssvin	Trøndelag	24
25	Sau. 101 vinterføra sauer	Vestlandet	19
26	Sau. 155 vinterføra sauer	Nord-Norge	20
27	Sau (de 25 største brukene). 223 v.f.sauer	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2007. Basisåret i beregningene er 2007, og disse tallene er som regel regnet fram til 2008 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2009 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når produktivitetssendringer er inkludert.

For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi, effekter som skyldes struktur og effekter som skyldes driftsmåte (økologisk melk) når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi, i størrelsesgrupper og etter driftsmåte. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner (tabell 2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Et eksempel er referansebruk 10 (kombinasjonen fjørfekjøtt og korn), som i tillegg har 21 dekar poteter. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

<http://www.nilf.no/PolitikkOkonomi/Bm/Referansebruk.shtml>

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra 900-1 000 gardsbruk som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats i jordbruket på mellom 1 800 og 6 000 timer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av typebrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene. Det at en har ulike satser avhengig av produksjonsomfang, bidrar også til å vanskeliggjøre sammenhengene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldoprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.5 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskningene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskningene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebrukene 7 og 10 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 3. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebrukene 7 og 10 i 2007. Kg/daa

Ref. bruk	Område	2007
7	Landet	2 452
10	Landet	2 081

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2007 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 1998-2007, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert fordi solgt bygg bare tilsvarer en avling på ca. 49 kg per dekar (22,4 dekar) og solgt havre en avling på ca. 225 kg per dekar (14,3 dekar) i regnskapsåret 2007. Årsaken kan være at avling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Samtidig var avlingsnivået betydelig høyere for noen år siden. Det kan bli feil å normalisere opp solgt avling samtidig som referansebruket kan ha brukt en vesentlig del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Tabell 4. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2007 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref.	Bygg	Havre	Hvete
Bruk	2007	2007	2007
1	329		
2	399	424	473
5	387	431	492
6	357	385	444
7	466	387	498
8	321		
10	388	370	517
13	337		
14	364		
15	340	275	406
20	355		
22	389	411	455
23	442	457	491
24	360	339	

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Fruktavlingene for 2007 var omtrent som gjennomsnittet for siste tiåret for de fleste kulturer. Målt ut fra driftsgranskingsbruk med fruktproduksjon på Vestlandet var epleavlingene 10 prosent lavere enn i et gjennomsnittså, pæreavlingene var 18 prosent høyere enn et gjennomsnittså, avlingene av plommer var på gjennomsnittet, mens avlingene av moreller var 13 prosent høyere enn i et gjennomsnittså.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn

mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 PRODUKTIVITETSENDRINGER

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2008 og 2009, er det gjort separate beregninger over endringer i produktivitet disse årene.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomfang/-bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige produktivitet utviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 5 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 5. Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon – på referansebruk med driftsform korn og korn/svin	Stigningskoeffisient fra NILFs normalårsavlingsberegninger
Sum inntekter planteproduksjon – på øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med melk og storfeslakt	Sammenveid indeks for ku- og storfeslakt inklusive grunntilskudd
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn	Sum husdyrprodukt
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med sau	Sammenveid indeks for sauekjøtt inklusive grunntilskudd og ull
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn/svin	Sum gris
Tilskudd	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader – på referansebruk med driftsform korn/svin	Sammenveid indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Sum variable og faste kostnader – på øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 6. Antall bruk med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2000–2007
Melk og storfeslakt	1	162
Korn	2	46
Sau	3	31
Korn/svin	5	18

Beregningen av produktivitetsendringer er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4 og 11 – 21 regnes forholdsvis ut fra produktivitet-beregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra produktivitet-beregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9, 25 – 27 regnes ut fra produktivitet-beregningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra produktivitet-beregningene for korn/gris (nr. 5).

5.2 Skift i produktivitetutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i produktivitetutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2000 – 2007 kan gi et dårlig bilde av produktivitetutviklingen i perioden 2007 – 2009, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

5.3 Resultat av produktivetsberegningene

I tabellen nedenfor er resultater for produktivetsberegningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 7. Produktivetsendringer, i 2007-priser og 1845 timer/årsverk

	Trend (årlig endring, 2007-priser) ¹						Per årsverk	
	Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Arbeids- forbruk timer/bruk	Innt-kostn (eks avskr.)+tilsk. kr/bruk	Med eff. av endret arb.forbruk	
Melk og storfeslakt	1	968	14 252	5 640	20 843	- 12	17	692
Korn	2	4 628	420	8 044	9 447	- 11	3 645	9 373
Sau	3	639	4 690	9 117	8 366	- 10	6 080	5 638
Korn/svin	5	4 920	33 228	8 081	36 798	- 31	9 431	9 324

1) Prinsipielt burde avskrivninger også vært tatt med i beregningen, men de er det ikke på grunn av manglende spesifikasjoner i datagrunnlaget

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en produktivetsøkning på 700 kroner per årsverk. Trendene for husdyrinntekter har sterkere stigning enn før, men også kostnadene har økt. For bruk med driftsform sau øker produktiviteten med 5 600 kroner per årsverk ved årets beregninger. Dette er i tråd med hva vi har sett de senere årene på sauebrukene, produktiviteten øker, i år noe mindre enn ved fjorårets beregning. Økningen er størst for direkte tilskudd.

Normalårsavlingens stigningskoeffisient beregnet i februar 2009 indikerer en årlig avlingsøkning for korn i alt på 4,2 kg per dekar. Tilsvarende tall ved beregningene i fjor var 2,7 kg per dekar. Gjennomsnittlig kornareal i perioden 2000-2007 for 46 bruk med driftsform korn var 318 dekar, opp fra 306 dekar i fjor. Med en årlig avlingsøkning på 4,2 kg per dekar blir det 1 336 kg per bruk. Totalkalkylens pris for korn i alt i 2007 var 1,818 kr per kg. Det blir 2 428 kroner per bruk i årlig produktivetsvekst som følge av avlingsøkning. I tillegg kommer at arealet på brukene øker. Arealtrenden er 2,93 dekar per år. Med en normalårsavling i 2007 på 413 kg per dekar blir det 1 210 kg per bruk. Inntektsøkningen som skyldes økt areal utgjør 2 200 kroner per bruk. Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 3 645 kroner per bruk, eller 9 400 kroner per årsverk.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en produktivetsøkning på 9 300 kroner per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var 1 500 kroner per årsverk. Gjennomsnittlig kornareal i perioden 2000-2007 for 18 bruk var 308 dekar, opp fra 276 dekar ved beregningene i fjor. En årlig avlingsøkning på 4,2 kg per dekar som for ensidig kornproduksjon, gir 1 294 kg per bruk. Med kornpris i 2007 på 1,818 kr per kg blir det 2 352 kroner per bruk i årlig produktivetsvekst som følge av avlingsøkning. I tillegg kommer at arealet på brukene øker.

Arealtrenden er 3,42 dekar per år. Med en normalårsavling i 2007 på 413 kg per dekar blir det 1 412 kg per bruk. Inntektsøkningen som skyldes økt areal utgjør 2 568 kroner per bruk. Størstedelen av produktivitetsøkningen for korn/svin kan forklares med lavere kostnader, mens inntektene øker svakt. Kostnadene for driftsformen korn/svin utvikler seg i motsatt retning enn hva som er tilfelle for de øvrige driftsformer.

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av de beregnede produktivitetsendringene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i priser for henholdsvis 2008 og 2009.

Tabell 8. Utslag av produktivitetsendringer på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr/årsverk

		2008	2009	
1	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	300	100
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	9 700	14 500
3	Sau. 133 vinterfôra sauer	Landet	6 500	13 700
4	Melkeproduksjon geit. 82 årsgaier	Landet	300	100
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn	Landet	9 200	16 100
6	Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn	Landet	5 100	9 000
7	Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn	Landet	10 700	15 900
8	Storfeslakt/ammekyr. 18 ammekyr	Landet	4 600	9 700
9	Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterfôra sauer	Landet	9 400	19 900
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 85 823 fjorfeslakt	Landet	8 900	15 600

Tabell 9. Utslag av produktivitetsendringer på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr/årsverk

		2008	2009	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	300	100
12	Melk og storfeslakt. < 15 årskyr (12)	Landet	200	100
13	Melk og storfeslakt. > 15 årskyr (23)	Landet	300	100
14	Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	Landet	300	100
15	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Østlandets flatbygder	300	100
16	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Østlandets andre bygder	300	100
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	300	100
18	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Agder og Rog. a. bygder	300	100
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	300	100
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	300	100
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	300	100
22	Korn. < 400 dekar korn (236 dekar korn)	Østlandet	3 800	5 700
23	Korn. > 400 dekar korn (673 dekar korn)	Østlandet	17 500	26 100
24	Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssvin	Trøndelag	7 800	13 700
25	Sau. 101 vinterfôra sauer	Vestlandet	4 900	10 300
26	Sau. 155 vinterfôra sauer	Nord-Norge	8 500	18 000
27	Sau (de 25 største brukene). 223 v.f.sauer	Landet	8 300	17 500

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2007 er lik den beregnede budsjettprisen for 2008 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2007/2008. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2008 lik budsjettprisen for 2009 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2009 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2008. I referansebrukspublikasjonen som utgis etter jordbruksoppjøret, blir eventuelle prisendringer som er bestemt i jordbruksoppjøret 2009, lagt inn i det normaliserte budsjettåret 2009.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2007 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut. Driftstilskuddet er naturligvis også holdt utenfor prisberegningen. Framregningen fra 2007 blir gjort på grunnlag av totalkalkylen.

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

6.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 3,8 prosent fra 2007 til 2008 og med 2,0 prosent fra 2008 til 2009. I relative tall blir dette:

$$2007 = 100,0 \quad 2008 = 103,8 \quad 2009 = 105,9$$

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

Ved jordbruksoppgjøret 2007 ble det dessuten bestemt å foreta en ekstrabetaling i 2007 på 1 000 kroner per foretak som var tilskuddsberettiget ved utbetalingen i februar 2007, det vil si fra søknadsomgangen for produksjonstilskudd i august 2006. Denne ekstra utbetalingen av produksjonstilskudd ble gjort i september 2007.

Ved jordbruksoppgjøret 2008 ble det bestemt å foreta en ekstrabetaling i 2008 på 800 kroner per foretak som var tilskuddsberettiget ved utbetalingen i februar 2008, det vil si fra søknadsomgangen for produksjonstilskudd i august 2007. Denne ekstra utbetalingen av produksjonstilskudd ble gjort i oktober 2008.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn den faktiske utbetalingen av grunntilskuddene, etter samme prinsipp som i totalkalkylen, når det gjelder kjøtt (vedtatte satsendringer til budsjettåret). For geitemelk utbetales vedtatt sats.

Tabell 10. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2006	2007	2008	2009
Kumelk	0,00	0,00	0,00	0,00
Geitemelk	235,00	247,00	277,00	291,00
Storfe kjøtt	0,00	0,00	0,00	0,00
Sauet kjøtt	372,00	370,00	368,00	368,00
Geite kjøtt	515,00	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 11. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2006	2007	2008	2009
A	0	0	0	0
B	8	8	9	11
C	23	25	26	28
D	32	34	35	37
E	42	44	45	47
F	55	57	58	60
G	80	82	83	85
H	101	103	104	106
I	159	161	162	164
J	168	170	171	173

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 12. Satser for distriktstilskudd kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2006	2007	2008	2009
1	0	0	0	0
2	405	405	435	455
3	655	655	685	705
4	1050	1050	1080	1 100
5	1110	1110	1140	1 160

Tabell 13. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2006	2007	2008	2009
1	0	0	0	0
2	405	405	435	455
3	655	655	685	705
4	1250	1250	1280	1 300
5	1300	1300	1330	1 350

Tabell 14. Satser for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2006	2007	2008	2009
1	0	0	0	0
2	0	0	0	0
3	0	0	0	0
4	540	540	540	540
5	540	540	540	540
Vestlandet	54	54	84	94

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppjøret i 2004 ble satsen for Nord-Norge økt med 60 øre til 100 øre per kg egg mens satsen for de øvrige distriktene ble beholdt uendret på 40 øre per kg. Disse satsene ble videreført uendret ved jordbruksoppjøret i 2005. Ved jordbruksoppjøret i 2006 ble begge satsene økt med 5 øre per kg. Både ved jordbruksoppjøret i 2007 og i 2008 ble disse satsene beholdt uendret på henholdsvis 105 og 45 øre per kg. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon. Ved jordbruksoppjøret i 2001 ble tilskuddet lagt om fra å være gitt per liter melk oppad begrenset til henholdsvis 30 000 og 15 000 liter, til at det fra og med utbetalingene i 2002 blir gitt som et tilskudd per dyr. Samtidig ble utbetalingen av driftstilskuddet endret slik at beløpet fra 1. januar 2002 betales ut i to terminer sammen med øvrige tilskudd fra Statens landbruksforvaltning (februar og juni). Tidligere var det meieriene som betalte ut beløpet månedlig sammen med melkeoppjøret. Maksimalt tilskudd blir oppnådd ved 5 kyr eller ved 27 geiter.

Tabell 15. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2006	2007	2008	2009
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>				
Sør-Norge	52 800	53 800	59 800	65 800
Sør-Norge ¹	57 700	58 700	64 700	70 700
Nord-Norge	58 600	59 600	65 600	71 600
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	58 600	59 600	65 600	71 600
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>				
Sør-Norge, kroner per ku	10 560	10 760	11 960	13 160
Sør-Norge ¹ , kroner per ku	11 540	11 740	12 940	14 140
Nord-Norge, kroner per ku	11 720	11 920	13 120	14 320
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	2 170	2 207	2 430	2 652

1) Gjelder fylkene Østfold, Vestfold, Oslo, Akershus og kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke

Ved jordbruksoppjøret 2002 ble satsen for driftstilskudd melk satt 5 000 kroner høyere per foretak i fylkene Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus enn for driftstilskudd Sør-Norge. Ved jordbruksoppjøret i 2003 ble dette området med høyere sats for driftstilskudd melk i Oslofjordområdet utvidet til også å gjelde kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke. I referansebruksberegningene er denne ordningen med høyere sats regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk i disse områdene bak det enkelte referansebruk.

Videre ble det fra 01.07.2002 etablert et driftstilskudd i spesialisert kjøttfeproduksjon med en sats på 1 000 kroner per ammeku for foretak med 6 til 40 ammekyr, og 40 000 kroner per foretak for foretak med mer enn 40 ammekyr. Ved jordbruksoppjøret i 2005 ble satsen per dyr satt til 1 100 kroner per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr samtidig som maksimalt driftstilskudd ble satt til 55 000 kroner per foretak ved et dyretall på 50 ammekyr eller mer. Ved jordbruksoppjøret i 2006 ble disse satsene økt til 1 300 kroner per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr og maksimalt 65 000 kroner per foretak med 50 ammekyr

eller mer. Ved jordbruksoppjøret i 2007 ble satsene økt til 1 420 kroner per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr og maksimalt 71 000 kroner per foretak med 50 ammekyr eller mer. Fram til og med 2008 ble dette tilskuddet ikke gitt til foretak som mottar driftstilskudd i melkeproduksjon. Ved jordbruksoppjøret i 2008 ble dette endret slik at foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner. Videre ble satsene økt til 1 640 kroner per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr og maksimalt 82 000 kroner per foretak med 50 ammekyr eller mer.

Ved jordbruksoppjøret i 2007 ble det opprettet et nytt driftstilskudd til sau over ett år med et maksimalbeløp på 7 500 kroner per foretak. For foretak med færre enn 50 sauer over ett år, er satsen 150 kroner per dyr. Tilskuddet ble ikke gitt til foretak som mottar driftstilskudd til melkeproduksjon eller spesialisert kjøttfeproduksjon, og det ble ikke gitt til foretak med færre enn 10 sauer over ett år. Ved jordbruksoppjøret i 2008 ble driftstilskuddet tatt bort igjen og tilsvarende midler ble i stedet innpasset i husdyrtilskuddet til sau.

7.3 Produksjonstilskudd per dyr

Produksjonstilskuddet per dyr er avgrenset til maksimalt kr 200 000 per søker for hvert av årene 2005, 2006 og 2007, til maksimalt kr 220 000 per søker for 2008 og kr 240 000 per søker for 2009. Produksjonstilskuddet per dyr utbetales to ganger i året etter søknad 20.01 og 20.08. Ved søknad 20.08 kommer utbetalingene først i februar neste år. Produksjonstilskuddet per dyr etter jordbruksoppjøret 2007/2008 ble derfor først utbetalt i 2008 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.2007, mens endringene i produksjonstilskuddet per dyr med virkning for tellingen per 31.12.2007 er tatt med i tilskuddet for andre halvår 2008.

Ved jordbruksoppjøret 2003 ble det innført et tilskudd til lammeslakt for å stimulere til økt kjøttkvalitet og avdrått i saueholdet. På samme måte ble det for å stimulere til økt kjøttproduksjon av kje, innført et tilskudd til klassifiserte kjeslakt over 3,5 kg. I tillegg ble det foretatt en justering av vilkårene for dyretilskuddet til sau og ammegeit ved at dyr under 1 år ikke lenger blir berettiget dyretilskudd. For å kompensere for reduksjonen i antall støtteberettigede dyr, ble det foretatt en teknisk justering av satsgruppene og størrelsen på satsene.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret.

Tabell 16. Produksjonstilskudd per dyr 2007, 2008 og 2009

Dyreslag	Intervall	Sats, kr per dyr per år		
		2007	2008	2009
Mjølkeku	1 – 16	3 120	3 120	3 340
	17 – 25	1 584	1 584	1 584
	26 – 50	396	396	396
Storfe	1 – 250	786	786	787
Melkegeit	1 – 125	900	900	1 120
	126 – 250	412	412	412
Ammekyr på melkebruk	1 – 16	3 120	3 120	3 340
	17 – 25	1 584	1 584	3 340
	26 – 50	396	396	1 000
Ammekyr utenfor melkebruk	1 – 16	3 120	3 120	3 340
	17 – 25	1 584	1 584	3 340
	26 – 50	396	396	1 000
Sau/ammegeit ¹	1 – 50			900
	1 – 75	624	624	
	51 – 75			704
	76 – 100		543	704
	76 – 200	113		
	101 – 200		250	270
	201 – 300		113	133
Utegangersau (alle)	1 – 300	100	113	180
Lammeslakt	Kvalitet O og bedre	137	150	175
	Kvalitet O-	63	63	63
	Kvalitet P+	63	0	0
	Kvalitet P og P-	0		
Kjeslakt	Over 3,5 kg	63	63	80
Avlsgris Sør-Norge	1 – 35	750	914	915
Avlsgris Nord-Norge	1 – 35	1 036	1 202	1 202
Avlsgris	36 – 70	594	0	0
Slaktegris	1 – 1400	28	28	28
Verpehøner Sør-Norge	1 – 5000	12	12	12
Verpehøner Nord-Norge	1 – 1000	26	26	26
Verpehøner Nord-Norge	1001 – 5000	12	12	12

1) Over 1 år per 1. januar

7.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996. Ved jordbruksoppjøret 2001 ble maksimalbeløpet per driftsenhet økt til 50 000 kroner og det ble gjennomført en endring av strukturen i tilskuddsintervallsatsene. Ved jordbruksoppjøret 2003, med virkning for 2004, ble det gjort en teknisk justering av satsgruppene og størrelsen på satsene for vinterfôra sauer og ammegeiter i forbindelse med innføringen av et nytt tilskudd til lammeslakt og klassifiserte kjeslakt. Ellers ble satser og maksimalbeløp beholdt uendret. Ved jordbruksoppjøret 2004 ble det gjort endringer i utbetalingstidspunkt mens satser og maksimalbeløp ble holdt uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2005 ble maksimalbeløpet og satsene beholdt uendret. Ved de etterfølgende jordbruksoppjørene ble maksimalbeløp og satser økt med 3 prosent i 2006 og

7 prosent i 2007. Ved jordbruksoppgjøret i 2008 ble maksimalbeløpet hevet til 58 000 kroner mens satsene ble økt med 5 prosent.

Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble partene enige om å avvikle ordningen med forskuddsutbetaling av tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Fra 2005 blir all utbetaling av avløsertilskuddet gjennomført i juni/juli måned. For å unngå større likviditetsproblemer for produsentene i omleggingsåret 2005, ble det dette året utbetalt et særskilt «omleggingstilskudd» i form av en engangsutbetaling gitt som et direkte tilskudd. Fra og med 2006 blir det bare betalt ut sluttoppgjør for det foregående året ved utbetalingene av produksjonstilskudd i juni/juli.

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppgjøret 2004 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 750 til 850 kroner. Ved jordbruksoppgjøret i 2005 ble det ikke gjort endringer i ordningen. Ved jordbruksoppgjøret i 2006 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 850 til 1 030 kroner. Ved jordbruksoppgjøret i 2007 ble det ikke gjort endringer i ordningen. Ved jordbruksoppgjøret i 2008 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 030 til 1 130 kroner.

7.6 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2007, 2008 og 2009 er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 17. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2007. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	187							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0-200	75	0	99	191	226	256		
	>200	50	0	50					
Korn	0-800	101	151	237					
	>800	96	146	232					
Potet	Alt areal	50					900		
Grønnsaker	0-30	400					1 500		
	31-60	200							
Frukt og bær	0-30	500					1 100		
	31-40	500							
Økologisk: Korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær	Alt areal	250							
Grønn- gjødsling	Alt areal	363 ¹							
Annet økologisk areal	Alt areal	55 ²							
Omleggings- tilskudd ^{3,4}	Alt areal	750							

1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 187 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønn-gjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 550 kroner per dekar

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

3) Gis som et engangstilskudd for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Ved jordbruksoppjøret 2007 ble det bestemt å gi en engangsutbetaling i form av et ekstra kulturlandskapstilskudd på 16 kroner per dekar til alt tilskuddsberettiget grovfôrareal og 7 kroner per dekar til alt øvrig tilskuddsberettiget areal fra søknadsomgangen i august 2006. Dette engangstilskuddet ble utbetalt i september 2007.

Tabell 18. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2008. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	196							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0–200	75	0	99	198	226	256		
	>200	50	0	50					
Korn	0–800	107	159	247					
	>800	96	146	232					
Potet	Alt areal	50					900		
Grønnsaker	0–30	400					1 500		
	31–60	200							
Frukt og bær	0–30	550			800	1 150			
	31–40	500			800				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	300							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000							
Grønngjødsling	Alt areal	363 ¹							
Annet økologisk areal	Alt areal	75 ²							
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250							

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 196 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 559 kroner per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 19. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2009. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	191							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0–200	75	0	99	208	236	266		
	>200	50	0	50					
Korn	0–800	107	159	247					
	>800	96	146	232					
Potet	Alt areal	50					900		
Grønnsaker	0–60	400					1 500		
Frukt og bær	0–40	550			800	1 150			
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	300							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹							
Annet økologisk areal	Alt areal	75 ²							
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250							

1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 189 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 689 kroner per dekar

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

Satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabellen nedenfor, med utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for produksjonstilskudd husdyr som er oppgitt i tabell 16 foran.

Tabell 20. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2007, 2008 og 2009. Kroner per dyr per år

Dyreslag	2007		2008		2009	
	AK-sone 1–4	AK-sone 5–7	AK-sone 1–4	AK-sone 5–7	AK-sone 1–4	AK-sone 5–7
Melkeku	1 500	1 752	1 500	1 752	1 550	1 802
Ammeku	630	880	944	1 320	995	1 370
Andre storfe	190	280	284	420	300	435
Melkegeit og ammegeit	70	90	70	90	70	90
Sau over 1 år pr 1. januar	200	260	200	260	220	280
Lammeslakt	9	9	9	9	30	30
Avlsgris	250	250	300	300	300	300
Slaktegris	40	40	200	200	200	200

7.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite ble ved jordbruksoppgjøret i 1998 skilt ut som et eget dyretilskudd og beregningen av normert areal per beitedyr falt bort. Til og med 1998 ble dette tilskuddet utbetalt som en del av areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Ved jordbruksoppgjøret 2006 ble det innført et nytt beitetilskudd fra beitesesongen 2006 med første utbetaling i februar 2007. Det nye tilskuddet omfatter alle beitedyr som beiter et minimum antall uker per år. Tilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeiter, innmarksbeiter og dyrka jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstiller minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 21. Satser for tilskudd til dyr på beite for 2007, 2008 og 2009. Kroner per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2007	2008	2009
Utmarksbeitetilskudd:						
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	Alle	8	250	250	250
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	8	84	85	85
Beitetilskudd:						
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	1-4	16	115	200	250
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	5-7	12	115	200	250
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1-4	16	23	25	35
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5-7	12	23	25	35

7.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppgjøret i 2005 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 500 kroner til 5 000 kroner per foretak per år. Ved jordbruksoppgjøret i 2006 ble fradraget videreført uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2007 ble fradraget satt ned med 1 000 kroner til 4 000 kroner per foretak per år. Ved jordbruksoppgjøret 2008 ble fradraget satt ned ytterligere 1 000 kroner til 3 000 kroner per foretak per år.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i total kalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i total kalkylen fordi det der er en kostnadspost som skal få sin dekning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital». Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7. I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2007 til 2008 og fra 2008 til 2009. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i avsnitt 8.2–8.4.

Tabell 22. Framregningssatser fra 2007 til 2008 og fra 2008 til 2009

	Endring i total kalkylen fra 2007 – 2008 (*=nor- maliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i total kalkylen fra 2008 – 2009 (*=normali- serte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	+ 20 øre/kg *	+ 13 øre/kg *
Havre	+ 20 øre/kg *	+ 13 øre/kg *
Hvete	+ 18 øre/kg *	+ 13 øre/kg *
Annet korn	110,3 % *	106,3 % *
Oljefrø	104,2 % *	106,2 % *
Poteter	+ 5 øre/kg *	+ 9 øre/kg *
Grovfôr	102,1 %	104,3 %
Grasfrø	117,6 %	101,6 %
Frukt og bær	110,6 % *	105,0 % *
Andre planteprodukter	103,8 %	103,2 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	+ 6 øre/kg	+ 17 øre/kg
Storfe, livdyr	106,4 %	110,4 %
Kuslakt	+ 222 øre/kg	+ 381 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 222 øre/kg	+ 381 øre/kg
Geit, melk	+ 5 øre/kg	+ 17 øre/kg
Geit, livdyr og slakt	106,4 %	105,8 %
Slaktegris	+ 107 øre/kg	+ 58 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	104,9 %	102,5 %
Smågris	104,9 %	102,5 %
Sau, livdyr og slakt	112,9 %	102,9 %
Sau, ull	- 104 øre/kg	- 6 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 25 øre/kg	+ 99 øre/kg
Fjørfekjøtt	107,9 %	102,9 %
Andre inntekter husdyrhold	106,4 %	105,8 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	102,3 %	101,8 %
Andre inntekter	103,8 %	102,0 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	101,4 %	105,4 %
Settepoteter	98,2 %	107,4 %
Såvarer og planter	106,6 %	109,0 %
Handelsgjødsel	110,9 %	167,2 %
Kalk	104,7 %	105,9 %
Plantevernmidler	98,5 %	150,9 %
Konserveringsmidler	116,7 %	112,0 %
Kraftfôr	108,1 %	109,9 %
Annet innkjøpt fôr	108,1 %	109,9 %
Diverse til husdyrholdet	103,8 %	102,0 %
Innkjøp av dyr	106,4 %	105,8 %
Andre forbruksartikler	103,8 %	102,0 %
Sum variable kostnader		

Leid arbeid	105,6 S	103,8 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	105,8 %	104,0 %
Traktorer, vedlikehold	105,8 %	104,0 %
Skurtresker, vedlikehold	105,8 %	104,0 %
Yrkesbil, vedlikehold	101,3 %	102,0 %
Driftsbygninger, vedlikehold	105,3 %	101,4 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	106,1 S	102,9 S
Drivstoff	127,1 %	77,8 %
Leie av mask., bygn., dyr, kvote	103,8 %	102,0 %
Jordleie	103,8 %	102,0 %
Forsikring	103,8 %	102,0 %
Elektrisk kraft	123,9 %	95,5 %
Adm. og andre faste kostnader	103,8 %	102,0 %
Sum faste kostnader		

Avskrivninger, mask. og redsk.	103,2 S	103,3 S
Avskrivninger, traktorer	101,5 S	101,7 S
Avskrivninger, skurtresker	101,6 S	101,7 S
Avskrivninger, yrkesbil	101,2 S	100,9 S
Avskrivninger, driftsbygninger	105,2 S	105,1 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	104,6 S	104,5 S
Avskrivninger, kontormaskiner	101,6 S	101,9 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt		
-Kostnader i alt		
=Driftsoverskudd		
+Leid arbeid	105,6 S	103,8 S
-Jordbrukets rentekostnader	129,0 %	55,7 %
-Jordbrukets andel av kår	103,8 %	102,0 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk		
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive produktivitetsendringer		

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er

knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

Begrepet årgangsindeks fortjener en nærmere forklaring. En bruker kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 23. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Indeks	304,1	311,6	313,0	318,0	325,1	327,6	340,1	346,9
Årgangsindeks						316,71	321,91	328,15
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,016	1,036

Årgangsindeksen for 2007 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2003-2006 pluss halvparten av indeksen for det første året (2002) og halvparten av indeksen for det siste året (2007) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2008 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2003-2008 og for år 2009 på grunnlag av årene 2004-2009.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2007 = 100,0 \quad 2008 = 105,6 \quad 2009 = 109,6$$

For 2009 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 3,8 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2007-2009 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er ikke regnet inn i referansebruksberegningene.

I 2006 var maksimalt fradrag 71 500 kroner ved en jordbruksinntekt på minst 222 800 kroner. Ved jordbruksoppgjøret 2006 ble det generelle fradraget hevet fra 36 000 til 45 000 kroner og maksimalt fradrag hevet til 142 000 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på minst 348 100 kroner. For 2008 og 2009 er det generelle fradraget hevet til 54 200 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 328 600 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 29 900 kroner i 2006 og omtrent 59 300 kroner i 2007, 2008 og 2009 forutsatt 33 prosent marginalsatt.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

**Tabell 24. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive produktivitetssendringer**

		2007	2008	2009	
1	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	199 300	190 900	206 500
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	148 000	169 500	148 300
3	Sau. 133 vinterfôra sauer	Landet	130 000	156 200	173 400
4	Melkeproduksjon geit. 82 årsgreiter	Landet	182 500	182 700	202 600
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn	Landet	340 200	340 300	334 700
6	Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn	Landet	189 800	145 500	192 200
7	Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn	Landet	163 200	177 600	154 300
8	Storfeslakt/ammeku. 18 ammekyr	Landet	91 900	86 700	111 700
9	Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterfôra sauer	Landet	189 700	227 300	240 600
10	Fjølfekjøtt og planteprodukter. 85823 fjølfe-slakt	Landet	328 800	356 600	327 200

**Tabell 25. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive produktivitetssendringer**

		2007	2008	2009	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	190 400	186 500	211 700
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	163 800	159 300	172 600
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	Landet	213 300	202 600	218 900
14	Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	Landet	211 900	192 300	213 600
15	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Østlandets flatbygder	199 300	190 600	209 900
16	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Østlandets a. bygder	182 700	176 600	191 600
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	218 400	205 200	223 000
18	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	182 900	173 800	193 600
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	196 200	190 200	203 400
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	209 500	203 600	221 400
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	207 200	194 800	210 800
22	Korn. <400 dekar korn (236 dekar korn)	Østlandet	58 200	66 900	47 700
23	Korn. >400 dekar korn (673 dekar korn)	Østlandet	267 600	310 200	274 400
24	Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	288 500	296 800	301 000
25	Sau. 101 vinterfôra sauer	Vestlandet	98 000	113 100	125 700
26	Sau. 155 vinterfôra sauer	Nord-Norge	171 200	199 300	218 900
27	Sau(de 25 største brukene). 223 v.f.sauer	Landet	166 800	199 400	223 100

¹ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

Tabell 26. Resultatregning for hvert referansebruk. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

01 Melk og storfeslakt, 19 årskyr.		Landet	365 bruk
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1057200	1097949	1158578
- Kostnader i alt	733396	785058	839011
= Driftsoverskudd	323804	312891	319567
+ Leid arbeid	83932	88632	91989
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	34130	44013	24531
- Jordbr. andel av kår	3091	3209	3273
= Vederl. arb. og egenkap.	370515	354301	383752
/ Antall årsverk	1,859	1,859	1,859
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	199300	190579	206421
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	199300	190879	206521
02 Korn, 336 dekar korn.		Landet	93 bruk
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	432347	465974	484353
- Kostnader i alt	337829	358978	403724
= Driftsoverskudd	94518	106996	80629
+ Leid arbeid	4752	5018	5208
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	23740	30615	17063
- Jordbr. andel av kår	3250	3374	3441
= Vederl. arb. og egenkap.	72280	78025	65333
/ Antall årsverk	0,488	0,488	0,488
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	148010	159774	133784
+ Produktivitetsendringer	0	9700	14500
= Vederl. inkl. prod.endr.	148010	169474	148284
03 Sau, 133 vinterfôra sauer.		Landet	95 bruk
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	465011	513049	541675
- Kostnader i alt	339772	363123	388074
= Driftsoverskudd	125239	149926	153601
+ Leid arbeid	44262	46741	48511
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	11583	14937	8325
- Jordbr. andel av kår	1300	1350	1377
= Vederl. arb. og egenkap.	156618	180380	192410
/ Antall årsverk	1,205	1,205	1,205
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	129987	149708	159693
+ Produktivitetsendringer	0	6500	13700
= Vederl. inkl. prod.endr.	129987	156208	173393

04 Melkeproduksjon geit, 82 årsgeiter.		Landet	21 bruk
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	714026	746692	795186
- Kostnader i alt	450081	481523	508602
= Driftsoverskudd	263945	265169	286584
+ Leid arbeid	72993	77081	80000
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	18805	24251	13516
- Jordbr. andel av kår	1179	1224	1248
= Vederl. arb. og egenkap.	316954	316775	351820
/ Antall årsverk	1,737	1,737	1,737
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	182459	182356	202530
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	182459	182656	202630

05 Svin og korn, 45 avlssvin + 352 dekar korn.		Landet	39 bruk
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	2217854	2338306	2404477
- Kostnader i alt	1659077	1774591	1911422
= Driftsoverskudd	558777	563715	493055
+ Leid arbeid	80626	85141	88366
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	82771	106740	59492
- Jordbr. andel av kår	4763	4945	5044
= Vederl. arb. og egenkap.	551869	537171	516885
/ Antall årsverk	1,622	1,622	1,622
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	340193	331133	318628
+ Produktivitetsendringer	0	9200	16100
= Vederl. inkl. prod.endr.	340193	340333	334728

06 Egg og planteprod., 4160 høner + 142 daa korn.		Landet	13 bruk
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1252461	1288263	1380553
- Kostnader i alt	1035832	1111781	1194044
= Driftsoverskudd	216629	176482	186509
+ Leid arbeid	57359	60571	62865
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	61716	79588	44358
- Jordbr. andel av kår	1600	1661	1694
= Vederl. arb. og egenkap.	210672	155804	203322
/ Antall årsverk	1,110	1,110	1,110
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	189790	140361	183169
+ Produktivitetsendringer	0	5100	9000
= Vederl. inkl. prod.endr.	189790	145461	192169

07 Poteter og korn, 86 daa poteter+287 daa korn.		Landet	14 bruk
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	767453	808682	843988
- Kostnader i alt	582348	615814	696429
= Driftsoverskudd	185105	192868	147559
+ Leid arbeid	32170	33972	35258
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	17146	22111	12324
- Jordbr. andel av kår	3660	3800	3876
= Vederl. arb. og egenkap.	196469	200929	166617
/ Antall årsverk	1,204	1,204	1,204
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	163208	166913	138410
+ Produktivitetsendringer	0	10700	15900
= Vederl. inkl. prod.endr.	163208	177613	154310

08 Storfeslakt/ammeku, 18 ammekyr.	Landet 47 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	572414	600423	643643
- Kostnader i alt	471588	504469	541750
= Driftsoverskudd	100826	95954	101893
+ Leid arbeid	30355	32055	33269
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	26125	33690	18777
- Jordbr. andel av kår	3787	3931	4010
= Vederl. arb. og egenkap.	101269	90388	112375
/ Antall årsverk	1,101	1,101	1,101
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	91949	82070	102033
+ Produktivitetsendringer	0	4600	9700
= Vederl. inkl. prod.endr.	91949	86670	111733

09 Frukt/bær og sau, 40 dekar frukt+12 v.f.sauer.	Landet 23 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	518573	574900	596402
- Kostnader i alt	323733	341309	366423
= Driftsoverskudd	194840	233591	229979
+ Leid arbeid	96813	102235	106107
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	6853	8838	4926
- Jordbr. andel av kår	1345	1396	1424
= Vederl. arb. og egenkap.	283455	325592	329736
/ Antall årsverk	1,494	1,494	1,494
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	189690	217888	220661
+ Produktivitetsendringer	0	9400	19900
= Vederl. inkl. prod.endr.	189690	227288	240561

10 Fjørfekjøtt og planteprod., 85823 fjørfeslakt.	Landet 16 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	2474769	2659092	2741663
- Kostnader i alt	2038025	2180423	2353156
= Driftsoverskudd	436744	478669	388507
+ Leid arbeid	63408	66959	69495
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	72252	93175	51931
- Jordbr. andel av kår	5211	5410	5518
= Vederl. arb. og egenkap.	422689	447043	400553
/ Antall årsverk	1,286	1,286	1,286
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	328778	347721	311560
+ Produktivitetsendringer	0	8900	15600
= Vederl. inkl. prod.endr.	328778	356621	327160

11 Økologisk melk og storfeslakt, 19 årskyr.	Landet 25 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1024065	1068197	1119229
- Kostnader i alt	724956	772091	799839
= Driftsoverskudd	299109	296106	319390
+ Leid arbeid	102261	107988	112078
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	36630	47237	26328
- Jordbr. andel av kår	2557	2655	2708
= Vederl. arb. og egenkap.	362183	354202	402432
/ Antall årsverk	1,902	1,902	1,902
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	190432	186236	211595
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	190432	186536	211695

12 Melk og storfeslakt, <15 årskyr (12).	Landet	123 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	719851	749913	793020
- Kostnader i alt	501629	537030	571838
= Driftsoverskudd	218222	212883	221182
+ Leid arbeid	60239	63612	66022
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	18378	23700	13209
- Jordbr. andel av kår	1630	1692	1726
= Vederl. arb. og egenkap.	258453	251103	272269
/ Antall årsverk	1,578	1,578	1,578
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	163752	159095	172506
+ Produktivitetsendringer	0	200	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	163752	159295	172606

13 Melk og storfeslakt, >15 årskyr (23).	Landet	242 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1228651	1273546	1342305
- Kostnader i alt	851196	911117	974814
= Driftsoverskudd	377455	362429	367491
+ Leid arbeid	95975	101350	105189
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	42374	54645	30456
- Jordbr. andel av kår	3861	4008	4088
= Vederl. arb. og egenkap.	427195	405126	438136
/ Antall årsverk	2,003	2,003	2,003
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	213308	202289	218772
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	213308	202589	218872

14 Melk, 40 største melkebrukene, 37 årskyr.	Landet	40 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1824678	1889620	1992373
- Kostnader i alt	1340287	1433961	1540474
= Driftsoverskudd	484391	455659	451899
+ Leid arbeid	119964	126682	131481
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	88703	114390	63755
- Jordbr. andel av kår	5709	5927	6045
= Vederl. arb. og egenkap.	509943	462024	513580
/ Antall årsverk	2,406	2,406	2,406
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	211950	192033	213461
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	211950	192333	213561

15 Melk og storfeslakt, 22 årskyr.	Østl. flatbygder	30 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1218194	1267065	1336736
- Kostnader i alt	910501	971623	1031718
= Driftsoverskudd	307693	295442	305018
+ Leid arbeid	120961	127735	132573
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	40760	52563	29296
- Jordbr. andel av kår	2737	2841	2898
= Vederl. arb. og egenkap.	385157	367773	405397
/ Antall årsverk	1,932	1,932	1,932
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	199331	190334	209806
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	199331	190634	209906

16 Melk og storfeslakt, 17 årskyr.	Østl. andre bygder	64 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	954713	992743	1049187
- Kostnader i alt	670957	718536	763026
= Driftsoverskudd	283756	274207	286161
+ Leid arbeid	80967	85501	88740
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	22958	29606	16501
- Jordbr. andel av kår	4272	4435	4524
= Vederl. arb. og egenkap.	337493	325667	353876
/ Antall årsverk	1,848	1,848	1,848
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	182656	176256	191523
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	182656	176556	191623

17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr.	Agder/Rogal. Jæren	20 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1533781	1590266	1681570
- Kostnader i alt	1081675	1156459	1243076
= Driftsoverskudd	452106	433807	438494
+ Leid arbeid	84634	89374	92759
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	55157	71130	39644
- Jordbr. andel av kår	2346	2436	2484
= Vederl. arb. og egenkap.	479237	449615	489125
/ Antall årsverk	2,194	2,194	2,194
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	218427	204926	222934
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	218427	205226	223034

18 Melk og storfesl., 18 årskyr.	Agder/Rogal.a.bygder	38 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	957058	997872	1055711
- Kostnader i alt	688162	736158	789711
= Driftsoverskudd	268896	261714	266000
+ Leid arbeid	82459	87077	90375
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	45263	58370	32533
- Jordbr. andel av kår	728	756	771
= Vederl. arb. og egenkap.	305364	289665	323071
/ Antall årsverk	1,669	1,669	1,669
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	182921	173517	193528
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	182921	173817	193628

19 Melk og storfeslakt, 18 årskyr.	Vestlandet	67 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	960449	999047	1057021
- Kostnader i alt	651961	698035	749236
= Driftsoverskudd	308488	301012	307785
+ Leid arbeid	67897	71699	74415
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24883	32089	17885
- Jordbr. andel av kår	4047	4201	4285
= Vederl. arb. og egenkap.	347455	336421	360030
/ Antall årsverk	1,771	1,771	1,771
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	196161	189932	203261
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	196161	190232	203361

20 Melk og storfeslakt 19 årskyr.	Trøndelag 78 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1084692	1129955	1196636
- Kostnader i alt	729128	781143	835478
= Driftsoverskudd	355564	348812	361158
+ Leid arbeid	82660	87289	90595
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	33111	42699	23799
- Jordbr. andel av kår	4318	4483	4572
= Vederl. arb. og egenkap.	400795	388919	423382
/ Antall årsverk	1,913	1,913	1,913
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	209481	203274	221286
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	209481	203574	221386

21 Melk og storfeslakt, 17 årskyr.	Nord-Norge 68 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1063736	1098797	1154829
- Kostnader i alt	722021	773689	826755
= Driftsoverskudd	341715	325108	328074
+ Leid arbeid	88264	93207	96737
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	41608	53657	29906
- Jordbr. andel av kår	643	668	681
= Vederl. arb. og egenkap.	387728	363990	394224
/ Antall årsverk	1,871	1,871	1,871
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	207230	194543	210702
+ Produktivitetsendringer	0	300	100
= Vederl. inkl. prod.endr.	207230	194843	210802

22 Korn, <400 dekar korn (236 dekar korn).	Østlandet 61 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	301019	325026	337690
- Kostnader i alt	256323	272246	305199
= Driftsoverskudd	44696	52780	32491
+ Leid arbeid	2284	2412	2503
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	21421	27624	15396
- Jordbr. andel av kår	3449	3581	3652
= Vederl. arb. og egenkap.	22110	23987	15946
/ Antall årsverk	0,380	0,380	0,380
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	58193	63133	41969
+ Produktivitetsendringer	0	3800	5700
= Vederl. inkl. prod.endr.	58193	66933	47669

23 Korn, >400 dekar korn (673 dekar korn).	Østlandet 20 bruk		
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	889467	958301	997550
- Kostnader i alt	644485	684581	778005
= Driftsoverskudd	244982	273720	219545
+ Leid arbeid	12733	13446	13955
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	27963	36061	20098
- Jordbr. andel av kår	2287	2374	2422
= Vederl. arb. og egenkap.	227465	248731	210980
/ Antall årsverk	0,850	0,850	0,850
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	267649	292671	248251
+ Produktivitetsendringer	0	17500	26100
= Vederl. inkl. prod.endr.	267649	310171	274351

24 Korn og korn/svin, 287 daa korn+23 avlssvin.	Tr.lag	24 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	1105302	1173754	1207504
- Kostnader i alt	783244	839351	904008
= Driftsoverskudd	322058	334403	303496
+ Leid arbeid	41632	43963	45629
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	48068	61988	34549
- Jordbr. andel av kår	4329	4494	4584
= Vederl. arb. og egenkap.	311293	311884	309992
/ Antall årsverk	1,079	1,079	1,079
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	288466	289014	287260
+ Produktivitetsendringer	0	7800	13700
= Vederl. inkl. prod.endr.	288466	296814	300960

25 Sau, 101 vinterfôra sauer.	Vestlandet	19 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	339638	368704	388059
- Kostnader i alt	256800	274369	291712
= Driftsoverskudd	82838	94335	96347
+ Leid arbeid	31597	33366	34630
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	7915	10207	5689
- Jordbr. andel av kår	1323	1373	1401
= Vederl. arb. og egenkap.	105197	116121	123887
/ Antall årsverk	1,073	1,073	1,073
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	98024	108204	115440
+ Produktivitetsendringer	0	4900	10300
= Vederl. inkl. prod.endr.	98024	113104	125740

26 Sau, 155 vinterfôra sauer.	Nord-Norge	20 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	535555	586873	617349
- Kostnader i alt	360478	386108	414315
= Driftsoverskudd	175077	200765	203034
+ Leid arbeid	52995	55963	58083
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14417	18592	10362
- Jordbr. andel av kår	169	175	179
= Vederl. arb. og egenkap.	213486	237961	250576
/ Antall årsverk	1,247	1,247	1,247
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	171178	190803	200918
+ Produktivitetsendringer	0	8500	18000
= Vederl. inkl. prod.endr.	171178	199303	218918

27 Sau, 25 største sauebrukene, 223 v.f.sauer.	Landet	25 bruk	
	2007	2008	2009
Inntekter i alt	739646	816223	855635
- Kostnader i alt	523848	559373	598713
= Driftsoverskudd	215798	256850	256922
+ Leid arbeid	59495	62827	65207
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	32376	41752	23270
- Jordbr. andel av kår	2549	2646	2699
= Vederl. arb. og egenkap.	240368	275279	296160
/ Antall årsverk	1,441	1,441	1,441
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	166847	191080	205574
+ Produktivitetsendringer	0	8300	17500
= Vederl. inkl. prod.endr.	166847	199380	223074

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 27 og 28 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 29 og 30 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret. For de senere årene er endringene vist.

Tabell 27. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2007	Endring 2007-2008	Endring 2007-2009	Endring 2008-2009
1 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, landet	360 947	18 783	36 425	17 642
2 Korn. 336 dekar korn, landet	132 867	4 760	3 546	-1 214
3 Sau. 133 vinterfôra sauer, landet	255 797	27 238	49 360	22 122
4 Melkeproduksjon geit. 82 årsgreit., landet	449 555	28 507	66 284	37 777
5 Svin/korn.45 avlss.+352 daa korn, landet	223 514	10 276	12 043	1 768
6 Egg/pl.prod.4160 høn.+142 daa k. landet	157 125	5 956	7 417	1 462
7 Potet/korn. 86 daa p.+287 daa k., landet	137 746	4 199	2 485	-1 714
8 Storfeslakt/ammeku.18 ammekyr, landet	257 459	9 533	23 005	13 472
9 Frukt/bær/sau. 40 daa fr.+12 vfs., landet	140 177	19 626	21 809	2 183
10 Fjølfekjøtt/pl.prod. 85823 fj.slakt, landet	140 942	8 456	10 209	1 753

Tabell 28. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2007	Endring 2007-2008	Endring 2007-2009	Endring 2008-2009
11 Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	390 578	27 227	44 397	17 170
12 Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	294 146	16 404	33 200	16 796
13 Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	394 896	18 042	35 347	17 305
14 Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	450 783	21 645	38 818	17 174
15 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, Østl.fl.b.	350 766	20 184	37 163	16 979
16 Melk og storfeslakt. 17 årskyr, Østl.a.b	356 659	19 310	38 546	19 236
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	294 989	18 995	35 474	16 479
18 Melk og storfeslakt. 18 årskyr, A/R.a.b	315 713	20 183	39 141	18 958
19 Melk og storfeslakt. 18 årskyr, Vestl.	328 285	19 175	38 577	19 401
20 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, Tr.lag	352 740	21 135	41 212	20 077
21 Melk og storfeslakt. 17 årskyr, Nord-N	455 738	17 065	35 767	18 702
22 Korn. <400 dekar korn (236), Østlandet	92 294	4 213	3 375	-838
23 Korn. >400 dekar korn (673), Østlandet	245 023	7 433	4 911	-2 522
24 Korn/svin. 287 daa+23 avlssvin, Tr.lag	195 820	13 034	13 998	964
25 Sau. 101 vinterfôra sauer, Vestlandet	208 917	16 267	31 917	15 650
26 Sau. 155 vinterfôra sauer, Nord-Norge	316 561	28 947	52 638	23 692
27 Sau (de 25 største). 223 vinterfôra sauer	367 877	39 228	66 762	27 534

Tabell 29. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2007	Endring 2007-2008	Endring 2007-2009	Endring 2008-2009
1 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, landet	194 154	10 104	19 593	9 489
2 Korn. 336 dekar korn, landet	272 075	9 747	7 261	-2 486
3 Sau. 133 vinterfôra sauer, landet	212 301	22 607	40 967	18 360
4 Melkeproduksjon geit. 82 årsgreit., landet	258 792	16 410	38 157	21 747
5 Svin/korn.45 avlss.+352 daa korn, landet	137 783	6 334	7 424	1 090
6 Egg/pl.prod.4160 høn.+142 daa k. landet	141 551	5 365	6 682	1 317
7 Potet/korn. 86 daa p.+287 daa k., landet	114 427	3 488	2 064	-1 424
8 Storfeslakt/ammeku.18 ammekyr, landet	233 766	8 656	20 888	12 232
9 Frukt/bær/sau. 40 daa fr.+12 vfs., landet	93 807	13 134	14 595	1 461
10 Fjærfekjøtt/pl.prod. 85823 fj.slakt, landet	109 628	6 578	7 941	1 363

Tabell 30. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2007	Endring 2007-2008	Endring 2007-2009	Endring 2008-2009
11 Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	205 362	14 316	23 343	9 028
12 Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	186 367	10 393	21 035	10 642
13 Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	197 181	9 009	17 650	8 641
14 Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	187 361	8 996	16 134	7 138
15 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, Østl.fl.b.	181 532	10 446	19 233	8 787
16 Melk og storfeslakt. 17 årskyr, Østl.a.b	193 029	10 451	20 862	10 411
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	134 450	8 658	16 168	7 511
18 Melk og storfeslakt. 18 årskyr, A/R.a.b	189 120	12 090	23 446	11 356
19 Melk og storfeslakt. 18 årskyr, Vestl.	185 338	10 826	21 779	10 953
20 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, Tr.lag	184 364	11 047	21 540	10 494
21 Melk og storfeslakt. 17 årskyr, Nord-N	243 580	9 121	19 116	9 996
22 Korn. <400 dekar korn (236), Østlandet	242 914	11 088	8 882	-2 206
23 Korn. >400 dekar korn (673), Østlandet	288 308	8 746	5 778	-2 968
24 Korn/svin. 287 daa+23 avlssvin, Tr.lag	181 461	12 078	12 972	894
25 Sau. 101 vinterfôra sauer, Vestlandet	194 673	15 158	29 741	14 583
26 Sau. 155 vinterfôra sauer, Nord-Norge	253 827	23 210	42 207	18 997
27 Sau (de 25 største). 223 vinterfôra sauer	255 355	27 230	46 342	19 112

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2007 - 2009.

Beregningen tar utgangspunkt i driftsoverskuddet på referansebrukene det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år og er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 33 på alle bruk (jf. utredning nr. 1/2009 kapittel 1.8).

Tabell 31. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2007	2008	2009
1	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	56 100	57 200	58 100
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	25 400	29 700	26 200
3	Sau. 133 vinterfôra sauer	Landet	29 500	35 500	35 900
4	Melkeproduksjon geit. 82 årsgeiter	Landet	48 100	50 900	53 700
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn	Landet	59 300	59 300	59 300
6	Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn	Landet	41 800	39 000	40 300
7	Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn	Landet	37 500	41 200	35 100
8	Storfeslakt/ammeku. 18 ammekyr	Landet	26 300	28 200	29 000
9	Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterfôra sauer	Landet	38 800	46 600	46 200
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 85823 fjørfeslakt	Landet	59 300	59 300	59 300

Tabell 32. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2007	2008	2009
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	52 800	55 000	58 100
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	42 000	43 900	45 000
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	Landet	59 300	59 300	59 300
14	Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	Landet	59 300	59 300	59 300
15	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Østlandets flatbygder	53 900	54 900	56 200
16	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Østlandets a. bygder	50 700	52 100	53 700
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	59 300	59 300	59 300
18	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	48 700	50 400	51 000
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	54 000	55 700	56 600
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	59 300	59 300	59 300
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	58 500	58 900	59 300
22	Korn. <400 dekar korn (236 dekar korn)	Østlandet	18 700	22 100	13 600
23	Korn. >400 dekar korn (673 dekar korn)	Østlandet	45 500	52 000	44 800
24	Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	55 900	59 300	56 000
25	Sau. 101 vinterfôra sauer	Vestlandet	23 900	28 000	28 300
26	Sau. 155 vinterfôra sauer	Nord-Norge	36 200	42 300	42 600
27	Sau(de 25 største brukene). 223 v.f.sauer	Landet	41 600	49 800	49 800

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 33. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

			2007	2008	2009
1	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	30 200	30 800	31 300
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	52 100	60 800	53 600
3	Sau. 133 vinterfôra sauer	Landet	24 500	29 400	29 800
4	Melkeproduksjon geit. 82 årsgeiter	Landet	27 700	29 300	30 900
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn	Landet	36 600	36 600	36 600
6	Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn	Landet	37 600	35 100	36 300
7	Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn	Landet	31 200	34 200	29 200
8	Storfeslakt/ammeku. 18 ammekyr	Landet	23 900	25 600	26 400
9	Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterfôra sauer	Landet	26 000	31 200	30 900
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 85823 fjorfeslakt	Landet	46 200	46 200	46 200

Tabell 34. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

			2007	2008	2009
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	27 800	28 900	30 600
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	26 600	27 800	28 500
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	Landet	29 600	29 600	29 600
14	Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	Landet	24 700	24 700	24 700
15	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Østlandets flatbygder	27 900	28 400	29 100
16	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Østlandets a. bygder	27 500	28 200	29 000
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	27 000	27 000	27 000
18	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	29 200	30 200	30 500
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	30 500	31 400	31 900
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	31 000	31 000	31 000
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	31 300	31 500	31 700
22	Korn. <400 dekar korn (236 dekar korn)	Østlandet	49 200	58 100	35 700
23	Korn. >400 dekar korn (673 dekar korn)	Østlandet	53 600	61 200	52 700
24	Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	51 800	55 000	51 900
25	Sau. 101 vinterfôra sauer	Vestlandet	22 200	26 100	26 400
26	Sau. 155 vinterfôra sauer	Nord-Norge	29 000	33 900	34 100
27	Sau(de 25 største brukene). 223 v.f.sauer	Landet	28 900	34 500	34 500

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 35. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive produktivitetsendringer

		2007	2008	2009	
1	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	229 500	221 700	237 800
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	200 100	230 300	201 900
3	Sau. 133 vinterfôra sauer	Landet	154 500	185 600	203 200
4	Melkeproduksjon geit. 82 årsgeiter	Landet	210 100	211 900	233 600
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn	Landet	376 800	376 900	371 300
6	Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn	Landet	227 400	180 600	228 500
7	Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn	Landet	194 400	211 800	183 500
8	Storfeslakt/ammeku. 18 ammekyr	Landet	115 800	112 300	138 100
9	Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterfôra sauer	Landet	215 700	258 500	271 400
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 85823 fjørfeslakt	Landet	374 900	402 800	373 300

Tabell 36. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive produktivitetsendringer

		2007	2008	2009	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	218 200	215 500	242 300
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	190 300	187 100	201 100
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	Landet	242 900	232 200	248 500
14	Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	Landet	236 600	217 000	238 200
15	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Østlandets flatbygder	227 200	219 100	239 000
16	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Østlandets a. bygder	210 100	204 700	220 700
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	245 500	232 300	250 100
18	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	212 100	204 000	224 200
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	226 700	221 700	235 300
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	240 500	234 600	252 400
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	238 500	226 300	242 500
22	Korn. <400 dekar korn (236 dekar korn)	Østlandet	107 400	125 000	83 400
23	Korn. >400 dekar korn (673 dekar korn)	Østlandet	321 200	371 400	327 000
24	Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	340 200	351 800	352 800
25	Sau. 101 vinterfôra sauer	Vestlandet	120 300	139 200	152 100
26	Sau. 155 vinterfôra sauer	Nord-Norge	200 200	233 200	253 000
27	Sau(de 25 største brukene). 223 v.f.sauer	Landet	195 800	233 900	257 600

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2007 er det 31 økologiske melkeproduksjonsbruk. For å få en mer ensartet gruppe til å utarbeide referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt, er noen av disse brukene tatt ut. Det er derfor 25 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruksberegninger. Presentasjonen i tabell 37 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2007 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 19,0 årskyr, 27 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 352 dekar, herav 307 dekar eng/beite og 45 dekar korn/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 103 160 liter melk og 3 660 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 4,41 kroner per liter, som er noe høyere enn for eksempel på referansebruk 1 med 3,80 kroner per liter. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 1,69 kroner og 1,31 kroner høyere per kg enn på referansebruk 1.

I tabell 37 nedenfor vises det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2007 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3509 timer mens det er 3430 timer på referansebruk 1 med 19,2 årskyr (og til sammenligning 3695 timer på referansebruk 13 med 22,8 årskyr).

Tabell 37. Resultatregning for 25 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2007. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk 1
Antall årskyr	19,0	19,2
Jordbruksareal i alt, dekar	352	286
Sum inntekter før tilskudd	633 500	696 200
Pristilskudd	26 000	63 600
Produksjonsuavhengige tilskudd	364 600	297 300
+ Tilskudd i alt	390 600	360 900
= Inntekter i alt	1 024 100	1 057 100
Variable kostnader	233 900	312 800
Faste kostnader	384 600	326 300
Avskrivninger	106 500	94 300
- Kostnader i alt	725 000	733 400
= Driftsoverskudd	299 100	323 700
+ Leid arbeid	102 300	83 900
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	36 600	34 100
- Jordbrukets andel av kår	2 600	3 100
= Vederlag til arb. og egenkapital	362 200	370 400
/ Antall årsverk	1,902	1,859
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	190 400	199 300

9.3 Samdrifter i melkeproduksjon

For regnskapsåret 2007 er det samlet inn 28 skatteregnskap fra samdrifter med minst to aktive deltakere og som har melk (med storfeslakt) som eneste produksjon. Dette materialet er brukt til å gjøre en analyse av driftsøkonomien i samdriftene i norsk melkeproduksjon. Resultater fra denne undersøkelsen er presentert i NILF-publikasjonen S-097-08 «Driftsgranskingar i jord- og skogbruk. Rekneskapsresultat 2007», NILF 2008.

Skatteregnskapene for samdriftene er omarbeidet til driftsregnskap etter de samme prinsipper som blir brukt for de regnskapene som inngår i de ordinære driftsgranskingene for jord- og skogbruk. Utvalget av samdrifter er tilfeldig og basert på lister som er trukket fra tilskuddsregisteret til Statens landbruksforvaltning.

Resultatet for samdriftene er presentert i tabellen under. Regnskapet for samdriften er slått sammen med regnskapet til hver av deltakerne i samdriften slik at tallene viser resultatet for hele virksomheten. All jordbruksvirksomhet på de aktuelle eiendommene inngår, slik at både samdriften og deltakernes egen jordbruksvirksomhet er tatt med. Resultatmålene blir da et gjennomsnitt for samdriften og deltakerne.

I tabellen nedenfor er samdriftene sammenlignet med en gruppe i driftsgranskingene bestående av 35 store melkeproduksjonsbruk som er drevet av enkeltbrukere, det vil si enkeltbruk som har driftsformen produksjon av melk og storfeslakt.² Driftsomfanget på disse har vært 38,5 årskyr, mot 37,5 årskyr for samdriftene. Omfanget av husdyrholdet har da vært såpass likt at dette skulle være en god sammenligningsgruppe. Det viser seg at samdriftene har hatt en god del større areal enn de store melkebrukene, 600 dekar mot 477 dekar. De store melkebrukene har tatt litt større avlinger enn samdriftene, 428 FEm per dekar mot 347 FEm for samdriftene. Vi tror at noe av dette skyldes plasseringen til de store melkebrukene. De fleste av disse ligger på flatbygdene, mens samdriftene er mer spredd over hele landet og har noe dårligere naturgitte forhold.

Samlede eiendeler i jordbruket hos samdriftene var per 31. desember 2007 verdt kr 4 556 400. På det samme tidspunktet var verdien av jordbrukseiendelene på de store melkebrukene kr 4 672 300.

Samdriftene har hatt noe større melkekvote enn de store melkebrukene, mens de store melkebrukene har produsert mer melk og har utnyttet melkekvoten bedre. Levert melkemengde har vært 239 300 liter for samdriftene og 246 200 liter for de store melkebrukene, mens melkekvoten har vært henholdsvis 253 700 liter og 242 600 liter. Samdriftene har produsert noe mer kjøtt enn de store melkebrukene, henholdsvis 278 kg per årsku og 238 kg per årsku. Når det gjelder produktpriser er det små forskjeller mellom gruppene, men på melkeprisen ligger samdriftene litt over enkeltbrukene. Samlet inntekt fra husdyrholdet har vært kr 1 481 600 hos samdriftene og kr 1 364 000 hos de store melkebrukene.

Utbetalte tilskudd har vært større hos samdriftene enn hos de store melkebrukene, kr 657 000 mot kr 462 300. En stor del av forskjellen skyldes at mange av samdriftene ligger i soner med høyere satser for tilskudd enn det som er tilfelle for de store melkebrukene. Samtidig har samdriftene klart større areal. Dette har slått ut i høyere utbetalinger av areal- og kulturlandskapstilskudd. Noe av forskjellene i tilskudd skyldes også at samdriftene er jevnt

² Driftsgranskingene er utvidet til å omfatte en egen gruppe med samdriftsbruk der minst to deltakere deltar aktivt i driften. I tillegg er det også med noen samdrifter med bare én aktiv deltaker i den vanlig driftsgranskingen. Disse er da klassifisert som enkeltbruk og inngår ikke i gruppen samdrifter. De fleste av disse samdriftene (med bare én aktiv deltaker) inngår imidlertid i sammenligningsgruppen store melkebruk. Det er således noen samdriftsbruk med i sammenligningsgruppen. Det er mulig at dette bidrar til å undervurdere forskjellen mellom samdrifter og andre melkebruk.

fordelt i regionene, men de store melkebrukene er mer konsentrert i soner uten distriktstilskudd.

Sum produksjonsinntekter har vært kr 2 198 900 hos samdriftene. Tilsvarende sum hos de store melkebrukene har vært kr 1 884 500.

De variable kostnadene har vært høyere hos samdriftene. Dette skyldes i stor grad større kjøttproduksjon. Innkjøp av forbruksartikler til husdyrholdet og innkjøp av dyr har også kommet opp i større beløp hos samdriftene. De har også hatt større faste kostnader enn de store melkebrukene. Den eneste posten der samdriftene har hatt lavere kostnader, er leid arbeid. Dette skyldes at brukere i samdrift i mange tilfeller avløser hverandre eller arbeider i turnus slik at behovet for ekstern avløser blir mindre. Sum faste kostnader for samdriftene er kr 600 200, mot kr 562 900 for de store melkebrukene. Med hensyn til avskrivninger har det ikke vært store forskjeller mellom de to gruppene.

Driftsoverskuddet fra jordbruket hos samdriftene har vært kr 694 200, mot kr 500 100 hos de store melkebrukene. Vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk har vært kr 257 600 for samdriftene og kr 218 100 for de store melkebrukene.

Egenkapitalprosenten har vært 42 hos samdriftene og 49 hos de store melkebrukene.

Tabell 38. Samdrifter i melkeproduksjonen sammenlignet med store melkebruk

	Samdrifter 2007	Store melkebruk 2007
Antall bruk	28	35
Jordbruksareal, dekar	600	477
Herav leid areal, dekar	163	177
Eiendeler i jordbruket per 31.12., kroner	4 556 400	4 672 300
Antall årskyr	37,5	38,5
Melk per årsku, kg	7017	7 122
Kjøtt per årsku, kg	278	238
Omsatt melk, liter	239 306	246 193
Melkekvote, liter	253 680	242 591
Melkepris, kroner per liter	3,92	3,81
Pris på kukjøtt, kroner per kg	30,96	31,33
Pris på annet storfekjøtt, kroner per kg	37,23	36,81
Arbeidsinnsats i alt (jordbruket), timer	4 764	4 450
Timer per årsku	127	116
Produksjonsinntekter, kroner		
Melk	939 000	936 900
Kukjøtt	139 300	155 900
Annet storfekjøtt	287 500	238 500
Livdyr	31 000	31 600
Inntekter fra husdyrprodukter i alt	1 481 600	1 364 000
Inntekter fra planteprodukter i alt	46 400	40 900
Tilskudd	657 000	462 300
Andre inntekter	24 300	22 700
Bunnfradrag	-10 400	-5 400
Sum produksjonsinntekter	2 198 900	1 884 500
Variable kostnader, kroner		
Så Korn, annet såfrø og planter	14 200	10 900
Handelsgjødsel og kalk	65 300	68 000
Kraftfôr	386 100	345 900
Annet fôr	23 800	44 900
Konserveringsmiddel	10 100	12 200
Diverse til husdyrholdet	121 400	93 100
Kjøp av dyr	82 000	51 500
Sum variable kostnader	702 800	626 400
Faste kostnader, kroner		
Leid arbeid	88 900	121 600
Drivstoff	35 800	32 300
Vedlikehold	149 700	136 400
Maskinleie	108 200	114 800
Andre faste kostnader	217 600	157 800
Sum faste kostnader	600 200	562 900
Avskrivninger i alt, kroner	201 700	195 100
Driftsoverskudd, kroner	694 200	500 100
Familiens arbeidsfortjeneste, kroner	477 100	272 900
Lønnsevne i alt, kroner	566 000	394 500
Lønnsevne, kroner per time	118,81	88,67
Familiens arbeidsfortjeneste per årsverk, kroner	208 800	138 200
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	665 100	526 000
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	257 600	218 100
Egenkapitalprosent	42	49

9.4 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert produktivitetsendringer med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2007 til 2008 og fra 2008 til 2009 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2007. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabellen under viser at inntektsnivået da er ca. 31 600 kroner per årsverk høyere i referansebruksberegningene. For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (produktivitetendringer inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert produktivitetsendringer viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 39. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk³

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. produktivitetsendringer	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2007	162 200		193 800	
2008	158 300	- 3 900		fra minus 44 300 til pluss 42 500
2009	180 900	+ 22 600		fra minus 35 800 til pluss 46 700

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert produktivitetsendringer, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en liten gjennomsnittlig inntektsnedgang per årsverk fra 2007 til 2008 slik det også er i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 3 400 kroner. Fra 2008 til 2009 er det inntektsøkning både i referansebruksberegningene og i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 10 100 kroner, med størst økning i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 31 600 kroner over normaliserte regnskaper i 2007, mens de i 2009 ligger om lag 24 900 kroner over normaliserte regnskaper.

³ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå er:

- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2007 til 2008 et positivt bidrag til utviklingen på 5 500 kroner i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetsvekst er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 4 000 kroner per årsverk fra 2007 til 2008 og om lag 5 000 kroner per årsverk fra 2008 til 2009. Gjennomsnittlig produktivitetsøkning på referansebrukene er om lag 2 800 kroner fra 2007 til 2008 og om lag 4 900 kroner fra 2008 til 2009. (Produktivitätsberegningene til referansebruksberegningene er beskrevet i kapittel 5.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten produktivitetsberegningene gjøres på for referansebrukene gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år. I år gjelder dette spesielt volum av handelsgjødsel.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- Referansebrukene har med enkelte poster som ikke inngår i normaliserte regnskaper slik som jordleie.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 800 kroner per årsverk.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2009.